

Дослідження цієї проблеми свідчить, що потрібен пошук шляхів наближення бухгалтерського і податкового обліків, визначення моделі їх співіснування з внесенням відповідних змін до законодавства

Список використаних джерел:

- 1 Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22 05 97 р № 283/97-ВР, зі змінами та доповненнями внесеними Законом України від 24 12 02 р № 349-ІУ
- 2 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 21 "Вплив змін валютних курсів" Наказ Міністерства фінансів України від 10 08 2000 р № 193 (зі змінами)
- 3 Л/кашкова ІО, Головащенко ОМ Бухгалтерський облік зовнішньоекономічної діяльності – Донецьк, 2004 – С 204-206

К.Л.Багрій,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м Чернівці

Перспективи вдосконалення фінансової звітності підприємства та її складання за МСБО в Україні

У статті досліджуються перспективи вдосконалення фінансової звітності підприємства та її складання за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку в Україні. Розглянуто основні важливі моменти складання фінансової звітності в інших країнах.

They consider the prospects of improvement of the financial reporting of the enterprise and its drawing up according the international standards of book keeping in Ukraine. Also they analysed the basic important moments of drawing up the financial reporting in other countries.

Глобалізація ринків товарів, капіталів за останні два десятиліття минулого століття істотно підвищило вимоги до якості публічної фінансової звітності.

Стала очевидною потреба всіх учасників ринку у прозорій інформації про фінансовий стан і результати діяльності кожного учасника, що знаходиться на ринку. Прозора інформація здійснює умови для прогнозування відносин, що виникають на ринку дозволяє з найменшими затратами діяти для регулювання кризових ситуацій, що характерні для будь якого ринку на різних стадіях виявити такі ситуації.

Учасники ринку зацікавлені отримувати повну та відкриту інформацію щодо двох один одного. Ринкові відносини зароджують

відповідальність боржників перед кредиторами, емітентів перед інвесторами, банків перед вкладниками, директорів та керівників компаній перед акціонерами. На основі прозорої фінансової звітності можна прослідкувати ефективність рішень і відповідальність приймаючих рішень.

Приймаючи рішення, особи прямують до конфіденційності, що дозволяє приховати деякі відомості про некомпетентні, помилкові рішення, уникнути відповідальності. Розуміння необхідності безперервної, безконфліктної роботи ринкових механізмів сприяє нормальній рентабельності ринкових операцій, що змушує учасників ринку піклуватись о прозорості своєї публічної звітності. Але протиріччя між прозорістю та конфіденційністю реально існують. Подолання протиріччя, хоча й часткове, виникає на стику пізнання корисності прозорої звітності для всіх суб'єктів ринку, у тому числі для тих, хто її складає.

Головною умовою прозорості фінансової звітності є її складання за єдиними, добре продуманими правилами, які всім відомі. А враховуючи те, що Україна інтегрується у світовий економічний простір, перспективи вдосконалення фінансової звітності та її складання за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО), особливо для відкритих акціонерних товариств, є вимогою часу.

Дослідженням проблеми вдосконалення фінансової звітності та її складання за МСБО займаються такі вчені, як С.Ф.Голов, В.М.Костюченко, О.Величко, В.Ф.Палій, А.В.Чижевська, І.І.Сахарцева. Особливу увагу привернули праці перших чотирьох авторів.

С.Ф.Голов та В.М.Костюченко вперше у СНД розглянули питання бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами, які є основою реформування бухгалтерського обліку в Україні. Авторами наведено конкретні приклади, оцінки, визнання, відображення на рахунках бухгалтерського обліку та розкриття у фінансовій звітності господарських операцій підприємства згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. С.Ф.Голов зазначив: "Головною причиною переходу до застосування МСБО полягає в тому, що Україна розширює зовнішньоекономічні зв'язки з іншими країнами, збільшується кількість підприємств з іноземним капіталом, виникає потреба у зіставленості показників звітності. Крім того, фондові біржі вимагають від емітентів подавати фінансові звіти згідно з МСБО, така ж вимога пред'являється світовим банком

щодо позичальників" [2, с.7].

О.Величко висвітлила методика трансформації фінансової звітності для відкритих акціонерних товариств за МСБО. Нею були подані методичні рекомендації щодо вдосконалення та правильності складання фінансової звітності за умови переходу до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

В.Ф.Палій виклав концепцію організації обліку та фінансової звітності за міжнародними стандартами. Автор виклав основні характеристики та зміст всіх міжнародних стандартів фінансової звітності. Основний результат дослідження зводиться до наступного твердження: "Концептуальні принципи складання фінансової звітності в різних країнах деколи суттєво відрізняються один від одного. Звітність різних компаній не завжди вірно сприймається користувачами. Вона подекуди була не корисною для серйозного ділового аналізу, призводила до помилкових і неоднозначних висновків щодо результатів діяльності та фінансового стану підприємства, що представляють звітність. Тому питання щодо перспективи вдосконалення та єдиної методики складання фінансової звітності за МСБО дуже гостро стоять перед багатьма країнами, не виняток і Україна" [4, с.12].

Також хочеться приділити увагу такому питанню: чи є чинними в Україні МСБО? У Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" при визначенні терміну "національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку" між іншим записали, що такого роду нормативно-правовий акт не повинен суперечити міжнародним стандартам. Викладене дає можливість зробити висновок, що МСБО надається вища юридична сила, ніж П(С)БО. Сам Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" додаткових положень щодо МСБО, окрім наведеної згадки, не містить, у зв'язку з чим виникає запитання: надавати перевагу МСБО чи національним стандартам? Адже якщо національні стандарти суперечать МСБО, то вони повинні визнаватися не чинними. Отже, Верховній Раді України необхідно прийняти відповідне рішення стосовно чинності або не чинності МСБО в Україні.

Сьогодні провідні світові вчені стверджують необхідність створення взаємоузгодженої, цілісної системи фінансового обліку та складання фінансової звітності, яка є надійним джерелом достовірної інформації про фінансовий стан підприємства, що базується на МСБО.

Необхідним елементом вдосконалення звітності є процес її трансформації згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Головним чином це стосується відкритих акціонерних товариств, адже значна частка іноземних інвестицій зосереджується саме в них. Іноземний інвестор, вкладаючи свої кошти, повинен бути впевнений в отриманні віддачі – прибутку, для цього він здійснює діагностику та аналіз підприємства, в яке вкладає гроші, а головним джерелом інформації при цьому виступає фінансова звітність, яка повинна вірно сприйматися різними користувачами.

Процес трансформації фінансової звітності підприємства, згідно з МСБО, повинен включати наступні етапи:

1 Підготовка первісної інформації про підприємство, яка необхідна для прийняття рішень щодо внесення змін в облікову систему.

2 Аналіз інформації даної системи обліку.

3. Формування висновків аналізу та побудова нової облікової системи:

- ✓ таблиці переносу залишків;
- ✓ нових схем відображення операцій;
- ✓ положень нової облікової політики підприємства.

Попередньо первісна інформація, яка отримується із старої облікової системи, повинна систематизуватися, не містити в собі суттєвих суперечностей та помилок. Цей етап є відправним пунктом, якісне виконання якого визначає успіх наступних етапів.

На наступному етапі підготовлені дані відповідної облікової системи обов'язково необхідно проаналізувати для встановлення відповідності з новою системою, визначення необхідних коригувань та перекласифікацій. Детальний аналіз облікових даних дає змогу уточнити стандартні таблиці відповідностей між схемами бухгалтерських проводок по найбільш суттєвих для конкретного підприємства облікових блоках.

Завершальним етапом є апробування нововведень та пристосування нових елементів до потреб підприємства. При цьому можуть виявитися невідповідності між практикою застосування нової системи обліку та розробленими положеннями облікової політики. Слід виявити причини таких невідповідностей і внести необхідні корекції до раніше встановлених правил.

Звичайно, що процес трансформації фінансової звітності – це досить складний процес, який повинен обов'язково враховувати всі особливості національної економіки. Так, у більшості країн світу

застосовують типові форми бухгалтерської звітності, які розробляються і затверджуються у національному масштабі, але із застосуванням вимог МСБО.

Проте в деяких країнах типові форми фінансової звітності в національному масштабі не розробляються і не затверджуються (США, Великобританія, Канада тощо). Компанії (фірми) самостійно обирають форму подання звітів (більш чи менш деталізовану) відповідно до національних вимог щодо їх змісту та принципів формування.

У багатьох країнах світу для малих підприємств, які мають невеликий господарський оборот, передбачено складання і подання так званих спрощених звітів.

Суть спрощених фінансових звітів полягає в тому, що вони складаються за формами з меншою деталізацією, з більш узагальненими статтями балансу чи позиціями доходів і витрат звіту про прибутки.

Підприємства, які належать до такої категорії, визначаються законодавчо. У країнах СС при цьому беруться до уваги три критерії:

- ✓ сума (валюта) балансу;
- ✓ дохід від реалізації;
- ✓ чисельність персоналу підприємства.

Якщо підприємство вкладається в два з цих критеріїв, то воно відноситься до категорії малих (невеликих). У Франції, наприклад, ці показники сягають таких рівнів:

- ✓ сума (валюта) балансу - до 0,5 млн. євро;
- ✓ дохід від реалізації - до 1,0 млн. євро;
- ✓ чисельність персоналу - до 10 ос.

При цьому за суму балансу береться сума активів підприємства за принципом нетто (чистого) стану. Величина доходу від реалізації визначається сумою реалізації продукції, робіт та послуг основної діяльності мінус надані клієнтам знижки і мінус податок на додану вартість та інші подібні податки. Чисельність персоналу розраховується як середнє арифметичне від кількості постійного персоналу на кінець кожного кварталу року.

У більшості країн фінансова звітність складається і подається для зовнішніх користувачів з річним інтервалом, тобто після закінчення календарного (або так званого фінансового) року. Але для внутрішніх потреб вона складається, здебільшого, з коротшим інтервалом (помісячно або поквартально).

Обов'язкова адреса, куди підприємства повинні подавати звітність, регулюється кожною державою.

У різних країнах є певні особливі групування статей (балансу). В більшості західноєвропейських країн статті активу балансу групуються і розміщуються згори донизу в міру зростання ліквідності господарських засобів (активів). Під ліквідністю засобів при цьому слід розуміти їх спроможність перетворитись, трансформуватись у грошові кошти (готівку) за якийсь певний час. Статті пасиву балансу групуються і розміщуються згори вниз за ознакою зменшення часу, необхідного для повернення боргів.

У США, Англії, Канаді та деяких інших країнах статті балансу групуються у зворотному до нашого порядку.

Щодо форми подання балансу, то в міжнародній пра стичі є дві найважливіші форми:

- 1) двостороння форма, за якою активи підприємства розміщуються ліворуч (актив балансу), а зобов'язання і власний капітал - праворуч (пасив балансу);
- 2) одностороння або послідовна форма, за якою послідовно, згори вниз, розміщуються актив і пасив балансу.

Важливо розрізняти за суттю та змістом основні розділи балансу: оборотні активи, необоротні активи, короткострокові зобов'язання, довгострокові зобов'язання, власний капітал

Національні стандарти бухгалтерського обліку України, звичайно, розроблялися з урахуванням змісту МСБО. Але П(С)БО та МСБО не є ідентичними, наведемо основні відмінності між П(С)БО та МСБО, призначеними для регулювання порядку складання і подання балансу (табл. 1, 2).

Чи не найважливішою формою фінансової звітності за МСБО є звіт про прибутки та збитки (звіт про фінансові результати). Основна його мета – надати інформацію користувачам про формування фінансового результату підприємства. Зміст звіту про прибутки та збитки визначається міжнародним стандартом 1 "Подання фінансової звітності".

Як відомо, у фінансовому обліку фінансовий результат діяльності підприємства визначається порівнянням доходів та витрат звітного періоду. При цьому звіт про прибутки та збитки може мати одноступеневий і багатоступеневий формат. Звіт за одноступеневим форматом складається з двох розділів. Перший розділ - це перелік усіх доходів, одержаних підприємством за звітний період. Другий розділ - це перелік усіх витрат підприємства за звітний період.

Різниця між загальною сумою доходів та загальною сумою витрат покаже фінансовий результат (прибутки чи збитки).

Таблиця 1

Порівняння положень національного та міжнародного стандартів з регулювання порядку складання балансу

Ознаки	П(С)БО 2 "Баланс"	МСБО 1 "Подання фінансових звітів"
1	2	3
Стандарт, який регулює	П(С)БО 2 "Баланс"	Окремий розділ МСБО 1
Зміст і форма балансу	Форма звіту визначена П(С)БО 2. Встановлено порядок надання інформації в балансі в розрізі окремих статей	МСБО 1 пропонує мінімальний перелік рядків балансу, який відрізняється від змісту балансу, встановленого П(С)БО 2. МСБО 1 не вказує порядок чи формат, в якому необхідно подавати звіт. Підприємство може вирішувати подавати чи не подавати інформацію про поточні чи непоточні активи й поточні та непоточні зобов'язання у вигляді окремої класифікації в балансі. Але вимагається розкривати суму, відшкодування або погашення якої очікується понад 12 місяців.
Оцінка та визнання статей балансу	Визнання відбувається залежно від того, що відображає стаття: актив, зобов'язання чи власний капітал. Оцінка передбачається іншими стандартами.	Передбачає застосування різних оцінок (історичної собівартості, поточної вартості, вартості реалізації, дючої вартості, справедливої вартості) статей балансу. Їх використання для різних класів передбачає, що їхній характер або функція відрізняється, а отже, їх слід подавати у вигляді окремих рядків. Порядок визнання статей балансу МСБО 1 не передбачено

Порівняння положень МСБО та П(С)БО з питань регулювання порядку складання та подання фінансової звітності

Ознаки	П(С)БО	МСБО
1	2	3
Стандарти, які регулюють складання фінансової звітності (як і консолидованої)	П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" 2 "Баланс", 3 "Звіт про фінансові результати", 4 "Звіт про рух грошових коштів", 5 "Звіт про власний капітал", 20 "Консолідована фінансова звітність", 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах", 22 "Вплив інфляції", 23 "Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін", 24 "Прибуток на акцію"	МСБО 1 "Подання фінансових звітів", 7 "Звіт про рух грошових коштів" 8 "Чистий прибуток або збиток за період суттєві помилки та зміни в обліковій політиці", 10 "Події після дати балансу", 24 "Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін" 27 "Консолідовані фінансові звіти та облік інвестицій у дочірні підприємства" 29 "Фінансова звітність в умовах гіперінфляції", 33 "Прибуток на акцію"
Сфера застосування П(С)БО та МСБО	Поширюються на підприємства, організації та інші юридичні особи усіх форм власності Наведені вище П(С)БО не поширюються на бюджетні установи, деякі – на банківські установи	МСБО 1 може застосовуватися і некомерційними, державними та іншими підприємствами державного сектора
Відповідальність за складання фінансової звітності	П(С)БО не визначено в Україні така відповідь встановлюється окремими нормативними актами	Рада директорів та /або інший керівний орган підприємства
Звітний період	Звітним періодом для складання фінансової звітності є рік, проміжна звітність, яка охоплює певний період, складається наростаючим підсумком з початку звітного року, перший звітний період новоствореного підприємства може бути меншим за 12 місяців, але не може бути більшим за 15 місяців Звітним періодом підприємства, що ліквідується, є період з початку року до моменту ліквідації	Допускається складення звітів за період інший, ніж календарний рік, при цьому вимагається надання пояснення причини такої ситуації Однак вважається за краще звіт складаги за період 52 тижні МСБО 1 не поширюється на поточну звітність, яка подається за періоди, менші, ніж календарний рік

1	2	3
Якні характеристики фінансової звітності	Інформація, відображена у фінансовій звітності, повинна бути дохідлива і однозначно тлумачитися, доречною, достовірною, порівняльною або зставною	МСБО і висуваються наступні вимоги до фінансової звітності порівняльна інформація, своєчасність, правдиве подання, відповідність вимогам МСБО доречність інформації, достовірність, що означає правдивість, відображення економічної сутності операцій, нейтральність, обачність, повнота
Принципи фінансової звітності	Обачність, повне висвітлення, автономність, послідовність, безперервність, нарахування та відповідність доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історична (фактична) собівартість, єдиний грошовий вимірник, періодичність	Безперервність нарахування, послідовність подання, суттєвість та об'єднання, згорання

Звіт за багатоступеневим форматом містить інформацію, котра показує послідовний процес формування кінцевого фінансового результату. Крім чистого прибутку, такий звіт містить проміжні показники фінансових результатів: валовий дохід (прибуток), прибуток основної діяльності (операційний прибуток), результат фінансових та надзвичайних операцій, прибуток до оподаткування, чистий прибуток.

Слід зазначити, що проміжні показники фінансових результатів визначаються групуванням і порівнянням відповідних доходів та витрат. Так, через порівняння доходу від реалізації (чистого продажу) з собівартістю реалізованої продукції визначається валовий дохід (прибуток). При цьому стаття "чистий продаж" включає дохід від реалізації мінус повернення товарів покупцями та мінус суми наданих покупцям знижок цін. Собівартість реалізованої продукції включає так звані продуктивні витрати: прямі матеріальні витрати, прямі трудові витрати та загальнопромислові витрати (непрямі витрати на рівні цехів).

Торгові підприємства у цій статті відображають фактичну купівельну вартість реалізованих товарів.

Окремо відображаються у звіті операційні витрати, які ще називаються витратами періоду. До них належать витрати на збут

продукції, адміністративно-господарські витрати, витрати на амортизацію основних засобів загальногосподарського призначення

Різниця між валовим прибутком і сумою реалізаційних витрат - це операційний прибуток або прибуток основної діяльності

У звіті про прибутки та збитки окремо відображаються доходи від фінансових операцій (одержані відсотки з облігацій, дивіденди з акцій тощо) та витрати від них, а також результат фінансових операцій, доходи, витрати і результат надзвичайних (позареалізаційних) операцій

У результаті прибуток до оподаткування визначається алгебраїчною сумою проміжних результатів операційного прибутку та результатів від фінансових та надзвичайних операцій Чистий прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, - це різниця між прибутком до оподаткування та сумою податку на прибуток

У країнах-членах ЄС форма звіту про прибутки та збитки затверджується в національному масштабі і є єдиною для всіх підприємств У таких країнах як США, Англія, Канада та деяких інших, форма звіту доволіна щодо переліку доходів, витрат їх деталізація та групування

В останні роки звіт про рух грошових коштів є обов'язковим у складі фінансової звітності підприємств розвинених зарубіжних країн Його зміст і методика складання регулюється міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 7 "Звіт про рух грошових коштів" Головне призначення звіту про рух грошових коштів - надати користувачам інформацію про те з яких джерел надходили гроші на підприємство, по яких напрямках і на які цілі витрачались гроші, як змінився залишок грошових коштів за звітний період

При цьому рух грошових коштів відображається у звіті по трьох видах діяльності поточна (основна) діяльність, інвестиційна діяльність, фінансова діяльність (табл 3) Це дає можливість оцінити раціональність використання коштів, напрямки діяльності підприємства, платоспроможність, скласти прогноз подальшого розвитку

Достовірну інформацію для складання цього звіту можна отримати даними бухгалтерського обліку, належним чином організувавши облік надходження та витрачання грошей з трьох видів діяльності Проте такий шлях занадто громіздкий У зарубіжних країнах звіт про рух грошових коштів (щодо основної діяльності) складається шляхом коригування іншими словами

трансформування звіту про прибутки і збитки. Відповідно до міжнародних стандартів облік доходів і витрат ведеться за методом їх нарахування, що знаходить відображення у звіті про фінансові результати. А тому можлива ситуація, коли підприємство має прибутки, але не має реальних і грошових коштів.

Таблиця 3

Види діяльності підприємства

Надходження грошей	Діяльність	Сплата грошей
Від продажу товарів і послуг Проценти по виданих позичках і придбаних цінних паперах	Поточна діяльність	Виплата зарплати Оплата постачальникам Оплата інших витрат Сплата податків Сплата процентів
Надходження від продажу майна, цінних паперів і погашення наданих позичок	Інвестиційна діяльність	Придбання майна Придбання цінних паперів Надання позичок
Від випуску акцій та облигацій Отримання позичок	Фінансова діяльність	Погашення облигацій та інших боргів Виплата дивідендів Викуп власних акцій

Переглянутий МСБО 1 ввів до складу обов'язкової фінансової звітності новий компонент – звіт про зміни у власному капіталі. Це було зумовлено зростанням потреби користувачів в отриманні інформації про всеохоплений прибуток. Всеохоплений прибуток відображає всі зміни у власному капіталі внаслідок операцій та інших подій, що існували у звітному періоді, крім інвестицій власників і розподілу капіталу між ними. Оскільки чистий прибуток, збиток не відображає частини змін у власному капіталі, підприємство має подавати ці зміни в окремому фінансовому звіті – звіті про зміни у власному капіталі.

Крім основних форм фінансової звітності, передбачається також додатки до звітності. Вони потрібні щоб надати користувачам детальнішу аналітичну інформацію стосовно окремих статей звітності, а також додаткову інформацію для поглибленого розкриття фінансової і господарської політики підприємства. Питання змісту додатків до звітності здебільшого вирішується національним законодавством та національними стандартами обліку. Проте багато позицій може вирішуватися в міжнародному масштабі.

В умовах, коли Україна переходить до ринкових відносин, особливе значення має набуття професійних знань, навичок та вміння працівниками, зайнятими в найрізноманітніших сферах економіки та управління, в пошуках вірних і обґрунтованих управлінських підходів та рішень з метою підвищення ефективності роботи підприємства, об'єднання та інших господарських структур. Для нормального функціонування в будь-якій структурі ринкової економіки конче необхідно, щоб учасники, приймаючи рішення, мали правдиву й об'єктивну інформацію про майно, грошовий та фінансовий стан, результати роботи (прибуток, дохід або збитки), а також про систему їх формування. Таку інформацію надає система обліку та фінансової звітності. Але для того, щоб така інформація була зрозумілою не лише тій людині, яка її збрала, а й іншим (потенційним інвесторам та податковим органам), необхідно використовувати стандарти бухгалтерського обліку. Оскільки Україна виходить на світовий ринок та здійснює інтеграцію до ЄС, то вона буде мати відносини з закордонними інвесторами та партнерами, а отже є необхідність у тому, щоб вони могли "прочитати" цю інформацію. Осць чому є важливим вдосконалення фінансової звітності та приведення її у відповідність до МСБО – щоб будь-яка людина, яка матиме з нами спільний бізнес, була впевнена у користі ділових відносин.

Список використаних джерел.

- 1 Величко О., Костюченко В. Трансформація фінансової звітності українських підприємств за МСБО. Методичні рекомендації. За ред. С.Ф. Голова – Вінниця: Консоль, 2003. – 362 с.
- 2 Голова С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади і коментарі. Практич. пос. – К.: Либра, 2001. – 840 с.
- 3 Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000 / Перекл. з англ. за ред. С.Ф. Голова – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2002. – 1272 с.
- 4 Палий В.Ф. Международные стандарты учета и финансовой отчетности. Учебн. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 473 с.